

ПО СТОРІНКАХ «НАРБУТІАНИ» П. О. БІЛЕЦЬКОГО

Бібліографія про творчість Георгія Івановича Нарбута (1886-1920), славетного українського графіка, сторіччя з дня народження якого ми відзначаємо у цьому році, на перший погляд здається достатньо значною. Але при всьому багатстві імен та прізвищ авторів, в основному – це спеціальні дослідження, різноманітні розвідки в наукових збірниках, журналах і газетах, вступні статті до каталогів, спогади сучасників. Не вдаючись в оцінку цих робіт, а серед них є майстерні дослідження Ф. Л. Ернста, О. О. Сидорова, С. А. Таранушенка, можна помітити, що найбільший інтерес до Нарбута становив у 20-30 роки, згодом його ім'я старалися обійти стороною і тільки починаючи з 60-х років починається нова хвиля досліджень про творчість цього самобутнього художника.

Однією з перших робіт, в якій зроблено спробу до виявлення істинного обличчя Нарбута і як художника і як людини; спробу розібратися у його складному життєвому шляху – була книга, яку написав київський мистецтвознавець Платон Олександрович Білецький /Георгій Іванович Нарбут. Нарис про життя і творчість. – К., 1959/.

Значної уваги приділяє П. О. Білецький тим впливам з боку І. Я. Білібіна на молодого художника, який вперше приїздить у Петербург. Але разом з тим відмічає і те, що відрізняло їхні роботи. Рецензуючи нарис, академік О. О. Сидоров зазначав: «Нарбута цікавило багато що: і війна 1812 року, і війна 1914 року, і ця жива реакція на великі громадські події, безперечно, відрізняли Нарбута від багатьох його сучасників. І з цих позицій його мистецтво до книги П. Білецького не вивчалось»¹. Поряд з тим, однак, це був нарис, де було в більшості намічено шляхи до ґрунтовної роботи, поставлено більше запитань, ніж дано відповідей.

З часом розкрилися нові аспекти таланту Нарбута. У дослідженні до 80-річчя з дня народження художника більш проникливе вивчення мистецтва тієї доби дозволило вченому зробити важливий висновок про те, що «... за

десять років своєї творчої діяльності Нарбут вийшов на одне з перших місць серед російських художників в сфері книжкового оформлення. Підкреслюємо: оформлення, а не ілюстрації»².

Нарешті вийшла ґрунтовна монографія вченого /Белецкий П. Георгий Иванович Нарбут. – Л., 1985/. Новим дослідженням остаточно закріплено ім'я Нарбута золотими літерами в історії мистецтв.

На широкому тлі соціальної дійсності П. О. Білецький поступово, з майстерністю фахівця розкриває різнобічні грані таланту художника. В перших трьох розділах наша увага зосереджується на становленні особистості художника, різноманітних захоплень, його шлях до вирабатання свого стилю. Багато що було перепробовано ним: і захоплення мирискусниками і любов до української художньої старовини, і геральдика; інтерес до дитячих іграшок також не пройшов повз його уваги. Різноманітні за якостями виходили роботи з-під пера молодого графіка. Але все огидливе, страхітливе було не в його душі. В цей час Нарбут багато копіював, навіть на запитання, що він робить в Мюнхені під час своєї подорожі відповів: «Копіював Дюрера». Проте автор, підсумовуючи надбання цього періоду, провадить думку про те, що Нарбут створив свій, художній світ зі своїми законами, населив своїми мешканцями. Все це було тим плідним ґрунтом, на якому зміг потім розквітнути у всій красі талант художника.

Незабаром Нарбут переїздить до Києва. «Україна в його особі получила не тільки майстра високої культури, вихованого «Миром искусства», але й ентузіаста, який готовий віддати весь свій незвичайний талант на палку енергію справі будівництва національної культури»³, – зазначає П. О. Білецький. Тільки з вирабатанням українського стилю Нарбут відмовляється від копіювання зразків, лінія набуває все більше емоціональну вразливість. Але барочний стиль не зовсім задовольняє вимоги радянських видавництв. Тому органічним стає народження у художника українського радянського стилю. Багаточисленні малюнки, заставки, віньетки, оригінальний «нарбутівський» шриффт прикрашають журнали та книги радянських видав-

ництв перших післяреволюційних років. Таким чином, відмічає П. О. Білецький, – він стає родоначальником української книжково–журнальної графіки. Завдяки ретельному історико-мистецтвознавчому дослідженню, копіткому аналізу творів, саме в цій монографії П. О. Білецький перетворює в реальність виявлення генезису нарбутівського стилю: ампірний – український – барочний – український радянський. Заслуговують на увагу дослідника і той факт, що Нарбут раніше відчув своєрідну чарівність українського народного примітиву та парсун, ніж мистецтвознавці того часу.

На відміну від своїх попередніх книжок, крім великого фактичного матеріалу, автор значної ваги приділив художнім групам, які оточували Нарбута у роки перед та після першої світової війни, більш докладніше розповідається про подорож за кордон у 1909 році. Коли ж мова йде про журнал та видавництва – дається докладна характеристика їх діяльності. Зі сторінок книги на нас линуть не тільки чудові графічні мініатюри, акварелі та малюнки Нарбута, але і строфи з віршів І. Анненського, О. Блока, В. Брюсова.

У кожного дослідника завжди є яка-небудь «завітна» тема. Він розроблює її на протязі всього життя, кожен раз вносячи нові акценти у розгляд питань, пов'язаних з нею. Такою темою у П. О. Білецького є дослідження творчості Георгія Нарбута. Протягом багатьох років він працює над нею. Різні і за рівнем і за якістю роботи: від статті в енциклопедії до ґрунтовної монографії написані вченим. Але єдиним в них було бажання виявити місце Нарбута в історії, зазирнути і розкрити таємничий художній світ митця, який так багато зробив і так мало прожив.

¹ Искусство книги. Вып. 3-й. 1958-1960. – М., 1962, с.377.

² Белецкий П. А. Видный мастер книжной графики. Г. Нарбут. – В кн.: Книга. Исследование и материалы. Сб. XIII. – М., 1966, с. 93.

³ Белецкий П. А. Георгий Иванович Нарбут. – Л., 1985, с.151.